

УДК 338.49:334.012.64:332.133

Наталя Василівна ДОБРОВА

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та управління національним господарством, Одеський національний економічний університет,
e-mail: dobrova63@mail.ru

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Доброва, Н. В. *Складові елементи інфраструктури підтримки малого підприємництва на регіональному рівні* / Наталя Василівна Доброва // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред.: М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2015. – Вип. 2. – № 57. – С. 179–186.

Анотація. У статті проаналізовано становище малого підприємництва та інфраструктури підтримки малого бізнесу Одеської області. Узагальнено структуру елементів інфраструктури підтримки малого бізнесу як комплекс взаємопов'язаних систем. Сформульовано проблеми розвитку інфраструктурного забезпечення розвитку малого підприємництва у регіональній програмі сприяння розвитку малого підприємництва. Запропоновано рекомендації щодо формування інфраструктури підтримки малого підприємництва з метою обслуговування інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, забезпечення їх функціонування та сприяння підвищенню їх ефективності.

Ключові слова: державна підтримка малого бізнесу; підприємництво; інфраструктура підтримки малого підприємництва; інноваційний фонд; фінансово-кредитна складова; консультаційно-інформаційна складова; організаційно-правова складова.

Наталья Васильевна ДОБРОВА

кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и управления национальным хозяйством, Одесский национальный экономический университет,
e-mail: dobrova63@mail.ru

СОСТАВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ИНФРАСТРУКТУРЫ ПОДДЕРЖКИ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

Доброва, Н. В. *Составные элементы инфраструктуры поддержки малого предпринимательства на региональном уровне* / Наталья Васильевна Доброва // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов; под ред.: М. И. Зверькова (глав. ред.) и др. (ISSN 2313-4569). – Одесса: Одесский национальный экономический университет. – 2015. – Вып. 2. – № 57. – С. 179–186.

Аннотация. В статье проанализировано состояние малого предпринимательства и инфраструктуры поддержки малого бизнеса Одесской области. Обобщена структура элементов инфраструктуры поддержки малого бизнеса как комплекс взаимосвязанных систем. Сформулированы проблемы развития инфраструктурного обеспечения развития малого предпринимательства в региональной программе содействия развитию малого предпринимательства. Предложены рекомендации по формированию инфраструктуры поддержки малого предпринимательства с целью обслуживания интересов субъектов предпринимательской деятельности, обеспечения их функционирования и содействия повышению их эффективности.

Ключевые слова: государственная поддержка малого бизнеса; предпринимательство; инфраструктура поддержки малого предпринимательства; инновационный фонд; финансово-кредитная составляющая; консультационно-информационная составляющая; организационно-правовая составляющая.

Natalia DOBROVA

PhD in Economics, Associate professor, Economics and Management of National Economy
Department, Odessa National Economic University, e-mail: dobrova63@mail.ru

THE COMPOSITE ELEMENTS OF INFRASTRUCTURE OF SMALL BUSINESS SUPPORT AT THE REGIONAL LEVEL

Dobrova, N. (2015), The composite elements of infrastructure of small business support at the regional level. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Skladovi elementy infrastruktury pidtrymky maloho pidpriemnytstva na rehionalnomu rivni; za red.: M. I. Zveriakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, Issue 2, No. 57, pp. 179–186.

Abstract. *The position of small business and infrastructure of small business support in Odessa region was analyzed in the article. The structure of elements of the infrastructure of small business support was generalized as a complex of interfacing systems. The problems of development of infrastructure cover commons of development of the small business in a regional program of development assistance of small business were defined. The recommendations for the formation of small business support infrastructure with the purpose to serve the interests of businesses function subjects, cover commons of their functioning and assistance in improvement of their effectiveness are suggested.*

Keywords: *government support of small business; business activity (enterprise); infrastructure of small business support; innovation fund; finance and credit component; consultative component; organizational and legal component.*

JEL classification: *R100, M210*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Визначальною передумовою становлення малого підприємництва в Україні є розвинена інфраструктура підтримки цього сектора економіки. Інфраструктура підтримки малого підприємництва є комплексом взаємопов'язаних систем, який включає елементи фінансового, ресурсного, інформаційного, консультаційного, правового та матеріального забезпечення. Рівень розвитку малого підприємництва може і повинен сприяти створенню позитивного іміджу України, забезпеченню ефективної ринкової економіки з метою її інтеграції до європейської і світової економічної системи. Створення сприятливого підприємницького клімату в Україні консолідує зусилля щодо вдосконалення рівня відносин та характеру співробітництва з відповідними донорськими організаціями й участі України в міжнародних проектах.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми розвитку малого підприємництва та формування інфраструктури підтримки малого підприємництва на регіональному та національному рівні є об'єктом ретельної уваги багатьох українських дослідників. Вагомий внесок у розвиток інфраструктури підтримки малого бізнесу зробили вітчизняні науковці: З. С. Варналій, А. І. Бутенко, В. І. Ляшенко, М. Г. Пивоваров, Я. А. Жаліло та інші. У наукових працях вітчизняних дослідників розглядаються питання, які присвячено розвитку елементів інфраструктури підтримки малого підприємництва. Особливу увагу приділено фінансовій підтримці малого бізнесу. Г. В. Колеснікова та В. І. Ляшенко пропонують схеми впровадження фінансового гарантування кредитів малому бізнесу в Україні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В Україні ще не розвинена інфраструктура підтримки малого підприємництва, недостатньо вивченою є проблема створення ефективної, розвиненої інфраструктури державної підтримки його розвитку. Ці питання значною мірою зумовлені відсутністю ґрунтовних наукових підходів до вивчення створення такої структури та функціонування її в цілому. Одним із проблемних питань для України є вибір найбільш ефективної інфраструктури розвитку малого підприємництва. Серед кроків з вдосконалення державного регулювання розвитку регіональної інфраструктури підтримки малого бізнесу є концептуальний підхід, який визначає необхідність здійснення системи заходів щодо розбудови інфраструктури регіонального розвитку малого підприємництва.

Постановка завдання. Метою статті є загальна оцінка стану малого підприємництва Одеської області, аналіз розвитку сучасної інфраструктури з позиції задоволення потреб малого бізнесу та визначення можливостей подальшого розвитку інфраструктури підтримки

малого підприємництва регіону. Розвиток малого підприємництва та функціонування його інфраструктури – важлива економічна і політична проблема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідна цілісна системна методологія розвитку малого підприємництва і ефективно сформована інфраструктура, яка буде сприяти нормальному функціонуванню малого підприємництва.

У Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» у статті 14 вказується, що інфраструктура підтримки малого і середнього підприємництва – це підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які здійснюють діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки [1].

До об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємництва.

Державна підтримка об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва здійснюється в рамках державних, регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва [1].

Інструментом реалізації на регіональному рівні державної політики розвитку малого і середнього підприємництва є Програма розвитку малого і середнього підприємництва в Одеській області. Програма – це узгоджений за ресурсами, виконавцями і термінами реалізації комплекс заходів (проектів), спрямованих на створення нормативно-правових, фінансових, ресурсних, інформаційних та інших умов розвитку малого і середнього підприємництва в регіоні.

Станом на 01.02.2015 року на обліку в Державному реєстрі Одеської області знаходиться 200,3 тис. од. суб'єктів підприємницької діяльності: 67,6 тис. юридичних осіб та 132,7 тис. фізичних осіб-підприємців. Кількість малих підприємств становить 25 тис. одиниць. У розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення функціонує 104 малих підприємства [2].

За 2014 рік ліквідовано суб'єктів підприємницької діяльності: 40 юридичних осіб та 3571 фізичну особу-підприємця. Абсолютний приріст юридичних осіб склав – 113 од., абсолютне зменшення фізичних осіб-підприємців – 3050 од.

На рис. 1 відображено основні показники розвитку малого підприємництва Одеської області за 2013–2014 роки [2; 3].

Незважаючи на зростання ділової активності, існує низка проблем, які стримують розвиток підприємництва:

- суперечливість чинної нормативно-правової бази розвитку підприємництва;
- складність доступу до фінансових ресурсів;
- наявність адміністративних бар'єрів;
- нерозвинена інфраструктура підтримки підприємництва (відсутність або недостатня кількість лізингових компаній, бізнес-інкубаторів, небанківських кредитних установ, бірж, технопарків тощо);
- складна процедура отримання деяких дозвільних документів;
- недостатній рівень професійних знань і досвіду починаючих підприємців щодо ведення підприємницької діяльності в сучасних умовах.

Вважаємо, що для поліпшення стану та розвитку малого бізнесу в Одеській області необхідно оптимізувати його регулювання й підтримку на регіональному рівні. Для цього необхідно активізувати фінансово-кредитну та інвестиційну підтримку, створити сприятливі умови для подальшого розвитку інфраструктури малого бізнесу.

Одним із проблемних питань для України є вибір найбільш ефективної інфраструктури розвитку малого підприємництва.

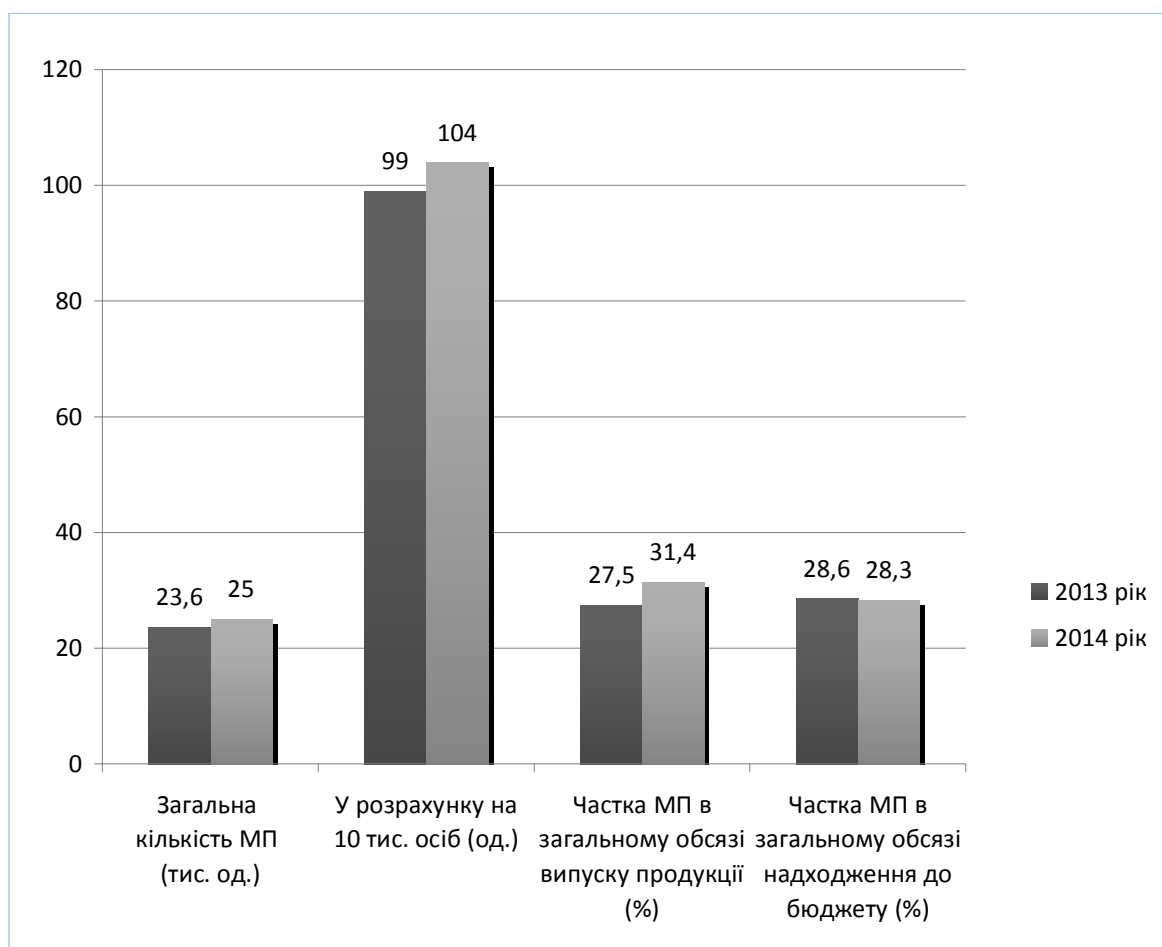

Рис. 1. Основні показники розвитку малого підприємництва Одеської області за 2013–2014 рр.

При детальному розгляді ринкової інфраструктури підтримки малого підприємництва її доцільно поділити на такі складові: фінансово-кредитну, консультаційно-інформаційну, організаційно-правову, які зображено на рис. 2.

Розвиток малого підприємництва та функціонування його інфраструктури потребує негайного вирішення трьох головних комплексних проблем:

- фінансова підтримка, пільгове кредитування, забезпечення доступу малого бізнесу до сучасних технологій «ноу-хау» та залучення до державних замовлень;
- створення мережі інформаційно-консультаційних установ;
- нормативно-правова підтримка, спрощення дозвільної системи відкриття (закриття) підприємницької діяльності; соціальний захист, безпека та формування сприятливого соціально-психологічного середовища функціонування малого бізнесу [4].

Вирішення цих проблем наблизить Україну до рівня розвитку малого бізнесу розвинених країн і мале підприємництво стане потужним рушієм економічного і соціального розвитку держави.

Перша проблема пов'язана з фінансовою рівновагою підприємств малого бізнесу, яка забезпечується, перш за все, фінансовими інститутами (банки, лізингові компанії, фонди підтримки підприємництва, інвестиційні та інноваційні фонди, страхові компанії, кредитні спілки тощо), які надають кредити на пільгових умовах, забезпечують страхування комерційних ризиків, надають приміщення та устаткування для створення та ведення

власного бізнесу в оренду (лізинг), а також вільні землі для здійснення підприємницької діяльності.

Проте, за безліччю інститутів сприяння розвитку малого підприємництва як в Україні так і в регіоні ще не створено єдиного механізму їх регулювання, дієвої системи законодавства, державної підтримки підприємництва, а саме його фінансово-кредитного, ресурсного та інформаційного забезпечення.

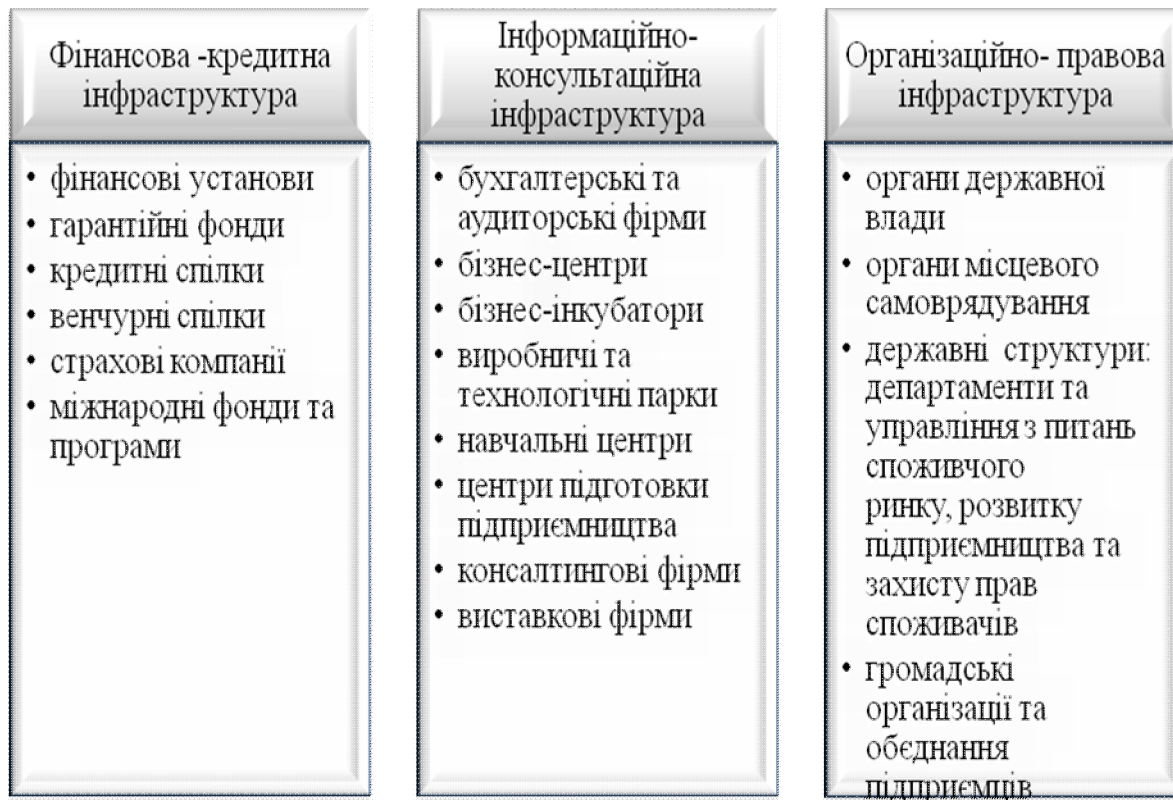

Рис. 2. Структурні складові ринкової інфраструктури підтримки малого підприємництва

Загалом, розвиток системи кредитування малого бізнесу з боку комерційних банків в нашій країні стикається з багатьма проблемами, серед яких [5]:

- великі відсоткові ставки по кредитах;
- недостатність стартового капіталу у підприємців (низька частка власного капіталу в бізнесі у підприємців, в окремих випадках 5–15%);
- відсутність необхідного заставного забезпечення у малих підприємств;
- дуже короткі строки погашення кредиту;
- непрозора і недостовірна звітність та низька фінансова грамотність керівників малих підприємств;
- відсутність якісних бізнес-планів;
- відсутність фінансової та бухгалтерської звітності;
- відсутність кредитної історії для підприємців-початківців (старт-апів);
- невідповідність фінансової звітності підприємців, які працювали за спрощеною системою оподаткування, вимогам банків (у цьому випадку можливо надання кредиту як фізичній особі, під заставу);
- неплатоспроможність деяких підприємців;
- законодавча неврегульованість на ринку мікрофінансування.

У розвинених країнах існує практика впровадження схем надання фінансових гарантій кредитування малого бізнесу. В економіці європейських країн роль гарантійних

фондів досить велика: кількість фондів досить значна, вони надають послуги більш ніж 2 млн. малих та середніх підприємств, а сума наданих гарантій досягає 40 мільярдів євро [6]. Тому, сьогодні важливим є запровадження нових механізмів фінансової підтримки діяльності малого бізнесу в регіоні із застосуванням форм надання державних гарантій для активізації кредитування малого підприємництва фінансовими установами регіону.

Фонди гарантування кредитів є інструментом стимулювання інвестування малих підприємств за допомогою часткового прийняття на себе кредитних ризиків фінансових установ. Водночас, вони є формою захисту фінансових установ від високих ризиків кредитування малих підприємств особливо на середньостроковий та довгостроковий періоди [6].

Друга проблема пов'язана зі створенням системи інформаційного та консультаційного обслуговування малого підприємництва. Це передбачає створення спеціалізованих фірм, що надають послуги малим підприємствам (бухгалтерські та аудиторські фірми, рекламні агентства), бізнес-центрів та центрів розвитку малого підприємництва, бізнес-інкубаторів, виробничих та технологічних парків, навчальних центрів з підготовки та перепідготовки спеціалістів для роботи на малих підприємствах, формування економічних знань та набуття практичних навичок роботи за умов ринкової економіки, системи підготовки підприємців-початківців, підготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів сфери підприємництва та державних службовців з основ підприємницької діяльності [7, с.6–18].

За даними на 01.01.2014 року в Одеській області діють 31 бізнес-центр, 4 бізнес-інкубатори, 7 лізингових центрів, 26 небанківських фінансово-кредитних установ, 10 фондів підтримки підприємництва, 12 інвестиційних фондів і компаній, 10 інноваційних фондів, 37 інформаційно-консультативних установ, 108 громадських об'єднань суб'єктів підприємництва, 33 координаційні ради з питань підприємництва [6]. Важливим є збільшення асортименту, обсягів і підвищення якості організаційних, техніко-технологічних, інформаційних, консультативних послуг потенційним суб'єктам малого бізнесу.

З метою сприяння розвитку та підтримки інкубаторів майже всі індустріально розвинені країни розробляють спеціальні інкубаторські програми. Мета таких програм – підтримка малих фірм на початковій, найбільш непередбаченій стадії становлення, розробки та впровадження інновації. В межах цих програм малі фірми на пільгових умовах отримують доступ до оренди виробничих приміщень, обладнання, системи підвищення кваліфікації, енерго- та водопостачання. Функції інкубаторів постійно розширюються, але необхідно виділити їх основні функції.

Перша важлива функція інкубаторів – здійснення ділової експертизи для створення фірм. Зазвичай, такі послуги у 92% випадків гарантують підприємцям-початківцям захист від помилок, які можуть виникнути через відсутність певного досвіду в сфері менеджменту, маркетингу тощо. Консультаційна діяльність поєднується з навчанням (підготовкою або перепідготовкою) персоналу фірми.

Наступна функція інкубаторів – сприяння економічному розвитку регіонів шляхом підвищення зайнятості їх населення, активізації підприємницької діяльності, формування мережі підприємств інфраструктури. Саме ці обставини обумовлюють зацікавленість регіональної (місцевої) адміністрації в розвитку інкубаторів.

Не останнє місце в інфраструктурі підтримки малого підприємництва займають: освітні та професійні програми підготовки та перепідготовки зайнятих; бізнес-тренінги для підприємців-початківців та безробітних; курси з питань створення «власної справи» та ролі жінки у бізнесі тощо.

Інформаційне забезпечення малого підприємництва повинно досягатися за допомогою податкових органів, управлінь економіки та розвитку підприємництва окремого регіону, засобів масової інформації, агентств розвитку та інших установ, які могли проводити для

малих підприємств бізнес-тренінги, курси з ведення власної справи, консультації щодо законодавства та питань оподаткування малого підприємництва.

Сфера освітньої підготовки підприємців повинна мати єдину програму підготовки спеціалістів у сфері бізнесу, та створити умови доступу до них всіх верств населення, а також перепідготовки кадрів відповідно до попиту ринку.

Лише за такого інституціонального забезпечення мале підприємництво буде захищеним на кожній стадії свого життєвого циклу.

Постійна увага місцевих органів виконавчої влади приділяється реалізації державної Програми перепідготовки управлінських кадрів для сфери підприємництва «Українська ініціатива», яка передбачає отримання безкоштовної другої вищої економічної освіти топ-менеджерами суб'єктів господарювання.

На Одещині в рамках реалізації Програми «Українська ініціатива», яка проводилась на базі Одеського національного економічного університету, підприємці отримали дипломи спеціалістів за напрямками: «Менеджмент організацій», «Економіка підприємства», «Маркетинг», «Банківська справа», «Облік та аудит», «Управління персоналом і економіка праці».

Проте, за безліччю інститутів сприяння розвитку малого підприємництва в Україні ще не створено єдиного механізму їх регулювання, дієвої системи законодавства, державної підтримки підприємництва, а саме його фінансово-кредитного, ресурсного та інформаційного забезпечення.

Висновки і перспективи подальших розробок. Таким чином, у статті відображено, що визначальною передумовою становлення малого підприємництва в регіоні є розвинена інфраструктура підтримки цього сектора економіки.

У статті наголошено на важливості впровадження комплексного підходу щодо формування елементів інфраструктури підтримки малого підприємництва. Основними напрямками комплексного підходу до формування елементів інфраструктури підтримки малого бізнесу мають бути:

- розвиток фінансово-кредитної інфраструктури, яка реалізується за допомогою прямих і непрямих форм; встановлення системи гарантованого доступу підприємців до кредитних ресурсів, створення різноманітних державних програм підтримки банківських установ, які кредитують малий бізнес;
- створення мережі інформаційно-консультаційних установ;
- вдосконалення нормативно-правової підтримки, що регулює створення та функціонування елементів інфраструктури підтримки малого підприємництва, відповідно до норм і стандартів Європейського Союзу.

Таким чином, у статті запропоновано комплексно розвивати інфраструктуру підтримки малого бізнесу. Наявність в регіоні комплексу організацій з підтримки малого підприємництва є необхідним, але не достатнім фактором забезпечення наступального характеру системи підтримки малого бізнесу.

Література

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України № 4618-VI від 22.03.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
2. Стан розвитку малого підприємництва Одеської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gue.odessa.gov.ua/stornka-pdprimcv/stan-rozvitku-malogo-pdprimnictva>.
3. «Про затвердження Програми розвитку малого і середнього підприємництва в Одеській області на 2013–2015 роки: Рішення Одеської Обласної Ради» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oblrada.odessa.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2297:2013-2015-&catid=128&Itemid=185&lang=uk.
4. Васюта Г. М. Проблеми розвитку фінансової інфраструктури малого бізнесу в Україні [Електронний ресурс] / Г. М. Васюта. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=58>.

5. Офіційний сайт Державної регуляторної служби України «Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/3226>.
6. Колеснікова Г. В. Гарантійні схеми підтримки малого бізнесу в Україні [Електронний ресурс] / Г. В. Колеснікова, В. І. Ляшенко // Економічні інновації: зб. наук. праць. – Одеса: ІПРЕД НАН України, 2012. – Вип. 51. – С. 206–218. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/67821/22-Kolesnikov%20%20.pdf?sequence=1>.
7. Пивоваров М. Г. Розвиток інституту інфраструктури малого підприємництва: проблеми та шляхи його покращення / М. Г. Пивоваров // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 1 (8). – С. 6–18.

References

1. «On the development and state support of small and medium enterprises in Ukraine: Legal Act of Ukraine, No. 4618-VI, 22.03.2012» [Pro rozvytok ta derzhavnu pidtryмку maloho i serednoho pidpyiemnytsva: Zakon Ukrainy, No. 4618-VI, 22.03.2012], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> (ukr)
2. «The state of small business in Odessa region: Legal Act of Ukraine» [Stan rozvytku maloho pidpyiemnytsva Odeskoi oblasti], available at: <http://gue.odessa.gov.ua/stornka-pdprimcv/stan-rozvitku-malogo-pidprimnictva> (ukr)
3. «On approval of the development of small and medium enterprises in the Odessa area for 2013–2015: Legal Act of Ukraine, Odessa Regional Council Decision» [Stan rozvytku maloho pidpyiemnytsva Odeskoi oblasti: Rishennia Odeskoi Oblasnoi Rady], available at: http://oblrada.odessa.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2297:2013-2015&catid=128&Itemid=185&lang=uk (ukr)
4. Vasiuta, G. M. «Problems of development of the financial infrastructure of small business in Ukraine» [Problemy rozvytku finansovoi infrastruktury maloho biznesu v Ukraini], available at: <http://libfor.com/index.php?newsid=58> (ukr)
5. Official site of State regulatory Service of Ukraine «Analytical report on the status and prospects of development of small and medium enterprises in Ukraine» [Ofitsiynyi sait Derzhavnoi rehuliatornoї sluzhby Ukrainy «Analitychnyi zvit pro stan i perspektyvy rozvytku maloho i serednoho pidpyiemnytsva v Ukraini»], available at: <http://www.dkrp.gov.ua/info/3226> (ukr)
6. Kolesnikova, G. (2012), «Guarantee scheme to support small business in Ukraine» [Garantiini skhemy pidtryмки maloho biznesu v Ukraini], *Economic Innovation: coll. of scientific works, IMPEER NAS of Ukraine, Odessa, Issue 51*, pp. 206–218 (ukr)
7. Pyvovarov, M. G. (2013), «Infrastructure Development Institute of Small Business: problems and ways to improve it» [Rozvytok instytutu infrastruktury maloho pidpyiemnytsva: problemy ta shliakhy yoho pokrashchennia], *Socio-economic problems and state*, No. 1 (8), pp. 6–18 (ukr)